VARLIQ وارلیق
Dil, Ədəbiyyat, Mədəniyyət və Cəmiyyət Araşdırmaları Dərgisi
Dil, Edebiyat, Kültür ve Toplum Araştırmaları Dergisi
Journal of Language, Literature, Culture and Social Studies
İkinci Dönem. Sayı: 2026: 43(1), ss. 9-31
Telif Haqqı©Varlıq Dergisi

Alleqorik Bir Hekayə Kimi "Kiçik Qara Balıq" Üzərinə Dəyərləndirmələr

• **Prof. Dr. Mustafa TÜRKYILMAZ** [1]

Xülasə: İnsan çatdırmaq istədiyi fikirləri müxtəlif işarələr vasitəsilə ifadə edir. Buna görə də ötürülmək istənilən mesaj baxış bucağından və dövrdən asılı olaraq müxtəlif formalarda şərh oluna bilər. Üstəlik, yüksək bədii dəyərə malik ədəbi əsərlərdə də məna boşluqları mövcuddur. Bu boşluqlar müxtəlif ədəbiyyat nəzəriyyələri çərçivəsində fərqli şəkildə doldurula bilər. Oxucu mərkəzli ədəbiyyat nəzəriyyələrinə görə, oxucu bütün bilik və təcrübəsi ilə mətnə yanaşır və mətni bu çərçivədə mənalandırır.

Bu tədqiqat Səməd Behrənginin Kiçik Qara Balıq adlı hekayəsindəki alleqorik ünsürləri üzə çıxarmaq, mətnin görünən və görünməyən qatlarını, eləcə də oxucuya təqdim etdiyi məna aləmini aydınlaşdırmaq məqsədilə aparılmışdır. Tədqiqat prosesində Səməd Behrəngi və Kiçik Qara Balıq haqqında indiyədək aparılmış araşdırmalar nəzərdən keçirilmişdir. Həmin tədqiqatların əsərə yanaşma tərzindən faydalanılmış, hekayə müxtəlif aspektlərdən təhlil edilmişdir. Araşdırmada keyfiyyət tədqiqat metodlarından biri olan sənəd (dokument) təhlili metodundan istifadə edilərək mətn öyrənilmişdir.

Nəticədə müəyyən edilmişdir ki, Səməd Behrəngi Pəhləvi sülaləsi dövründə yaşamış və dövrünün digər ziyalıları kimi rejimin təzyiqləri ilə üzləşmişdir. Belə bir şəraitdə Behrəngi də bədii təxəyyülün imkanlarından istifadə edərək alleqorik ünsürlərə müraciət etmişdir. Kiçik Qara Balıq hekayəsinin müəllifin yaşadığı dövrün izlərini daşıdığı müəyyən olunmuşdur. Müəllif alleqoriyalar vasitəsilə öz dövrünü təsvir etməklə yanaşı, bədii əsərin imkanlarından istifadə edərək araşdıran, sual verən və yaradıcı düşünə bilən uşaqların yetişməsinə də töhfə verməyi qarşısına məqsəd qoymuşdur.

Anahtar sözcükler: Səməd Behrəngi, Kiçik Qara Balıq, alleqoriya, ədəbiyyat.

---

[1] Ahi Evran Universiteti Türkcə və Sosial Bilimlər Təhsili Bölümü, **E-posta:** turkyilmazmustafa@yahoo.com, **ORCİD:** https://orcid.org/0000-0002-5509-2702

VARLIQ وارلیق
Dil, Ədəbiyyat, Mədəniyyət və Cəmiyyət Araşdırmaları Dərgisi
Dil, Edebiyat, Kültür ve Toplum Araştırmaları Dergisi
Journal of Language, Literature, Culture and Social Studies
İkinci Dönem. Sayı: 2026: 43(1), ss. 9-31
Telif Haqqı©Varlıq Dergisi

Alegorik Bir Öykü Olarak "Küçük Kara Balık" Üzerine Değerlendirmeler

• **Prof. Dr. Mustafa TÜRKYILMAZ** [1]

Özet: İnsan, anlatmak istediklerini göstergelerle anlatır. Dolayısıyla verilmek istenen ileti, bakılan açı ve döneme göre farklı farklı biçimlerde yorumlanabilir. Kaldı ki nitelikli edebiyat ürünlerinde de anlam boşlukları vardır. Bu boşluklar, farklı edebiyat kuramları bağlamında farklı biçimlerde doldurulabilir. Okur merkezli edebiyat kuramları, okurun tüm edinilmişlikleri ile metne yaklaştığını ve bu çerçevede metni anlamlandırdığını söyler. Bu araştırma, Samed Behrengi'nin Küçük Kara Balık isimli öyküsündeki alegorik unsurları ortaya koymak, görünen ve görünmeyen yüzeyi ile metnin okura sunduğu anlam evrenini açık etmek için yapılmıştır. Süreçte Samed Behrengi ya da Küçük Kara Balık üzerine yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Bu araştırmaların Küçük Kara Balık'a yönelik bakış açısından yararlanılmış ve öyküye farklı cephelerden yaklaşılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılarak metin incelenmiştir. Sonuçta Samed Behrengi, Pehlevi Hanedanlığı döneminde yaşamış ve diğer aydınlar gibi rejimin baskısı ile karşılaşmıştır. Hâl böyle olunca Behrengi de kurmaca büyüsünün ardına gizlenip alegorik unsurlar kullanmıştır. Küçük Kara Balık'ın yazarın yaşadığı dönemden izler taşıdığı anlaşılmıştır. Yazar alegorilerle dönemini anlattığı gibi kurmacanın imkânlarından yararlanarak araştıran, sorgulayan ve yaratıcı düşünebilen çocukların yetiştirilmesine de hizmet etmek istemiştir.

Anahtar sözcükler: Samed Behrengi, Küçük Kara Balık, Alegori, edebiyat.

[1] Ahi Evran Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, **E-posta:** turkyilmazmustafa@yahoo.com, **ORCİD:** https://orcid.org/0000-0002-5509-2702

VARLIQ وارلیق
Dil, Ədəbiyyat, Mədəniyyət və Cəmiyyət Araşdırmaları Dərgisi
Dil, Edebiyat, Kültür ve Toplum Araştırmaları Dergisi
Journal of Language, Literature, Culture and Social Studies
İkinci Dönem. Sayı: 2026: 43(1), ss. 9-31
Telif Haqqı©Varlıq Dergisi

The Considerations on Behrengi's Small Black Fish as An Allegorical Story

• **Prof. Dr. Mustafa TÜRKYILMAZ** [1]

Abstract: The person tells what he wants to say with semiotics. Therefore, the message can be interpreted in different ways depending on the perspective and period. Moreover, there are gaps in meaning in qualified literature. Like Alice's hole. These gaps can be filled in different ways in the context of different literary theories. The readers response theories say that the reader approaches the text with all its acquisitions and makes sense of the text within this framework. This study was conducted to reveal the allegorical elements in Samed Behrengi 's Little Black Fish story and to reveal the visible and invisible surface and the universe of meaning presented by the text to the reader. Samed Behrengi or Small Black Fish studies were examined during the process.The point of view of these researches was directed towards Little Black Fish and the story was approached from different perspectives. The text was analyzed by using document analysis, one of the qualitative research methods. As a result, it was understood that Little Black Fish had traces from the period in which the author lived. Samed Behrengi lived during the Pahlavi Dynasty and faced the oppression of the regime like other intellectuals. As such, Behrengi hid behind the fiction and used allegorical elements. As the author writes his time with allegories, he also wanted to serve the upbringing of children who research, question and think creatively by using the possibilities of fiction.

Keywords: Samed Behrengi, Little Black Fish, allegory, literature.

[1] Ahi Evran University, Department of Turkish Language and Social Sciences, **Email:** turkyilmazmustafa@yahoo.com, **ORCID:** https://orcid.org/0000-0002-5509-2702

VARLIQ وارلیق
Dil, Ədəbiyyat, Mədəniyyət və Cəmiyyət Araşdırmaları Dərgisi
Dil, Edebiyat, Kültür ve Toplum Araştırmaları Dergisi
Journal of Language, Literature, Culture and Social Studies
İkinci Dönem. Sayı: 2026: 43(1), ss. 9-31
Telif Haqqı©Varlıq Dergisi

تأملاتی بر «ماهی سیاه کوچولو» به‌عنوان یک داستان تمثیلی

• پروفسور دکتر مصطفی تورک‌ییلماز[۱]

چکیده: انسان آنچه را که در پی بیان آن است، از طریق نشانه‌ها منتقل می‌کند. ازاین‌رو، پیام مورد نظر می‌تواند بسته به زاویه دید و دوره زمانی، به شیوه‌های گوناگون تفسیر شود. افزون بر این، آثار برجسته ادبی نیز همواره دارای خلأهای معنایی هستند. این خلأها را می‌توان در چارچوب نظریه‌های مختلف ادبی به گونه‌های متفاوت پر کرد. نظریه‌های خواننده‌محور در ادبیات بر این باورند که خواننده با تمامی دانش، تجربه‌ها و پیش‌زمینه‌های ذهنی خود به متن نزدیک می‌شود و در همین چارچوب آن را معنا می‌کند.

این پژوهش با هدف آشکار ساختن عناصر تمثیلی در داستان «ماهی سیاه کوچولو» اثر صمد بهرنگی و تبیین لایه‌های آشکار و پنهان متن و نیز جهان معنایی‌ای که این اثر به خواننده عرضه می‌کند، انجام شده است. در جریان پژوهش، مطالعاتی که درباره صمد بهرنگی یا داستان «ماهی سیاه کوچولو» انجام شده‌اند، بررسی گردیده؛ از دیدگاه‌ها و رویکردهای این پژوهش‌ها نسبت به «ماهی سیاه کوچولو» بهره گرفته شده و داستان از زوایای مختلف مورد تحلیل قرار گرفته است. متن با استفاده از روش تحلیل اسناد، که یکی از روش‌های پژوهش کیفی است، بررسی شده است.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که صمد بهرنگی که در دوران حکومت پهلوی می‌زیسته همچون دیگر روشنفکران آن دوره با فشارهای سیاسی رژیم روبه‌رو بوده است. ازاین‌رو، او نیز با پناه بردن به دنیای خیال و بهره‌گیری از ظرفیت‌های داستان، از عناصر تمثیلی استفاده کرده است. همچنین مشخص می‌شود که داستان «ماهی سیاه کوچولو» بازتابی از شرایط اجتماعی و سیاسی دوران زندگی نویسنده است. بهرنگی، ضمن آنکه با بهره‌گیری از تمثیل‌ها به روایت عصر خویش می‌پردازد، از امکانات ادبیات داستانی نیز برای پرورش کودکانی جستجوگر، پرسشگر و دارای تفکر خلاق بهره گرفته و در این مسیر کوشیده است.

کلیدواژه: صمد بهرنگی، ماهی سیاه کوچولو، تمثیل، ادبیات.

[۱] دانشگاه آخی اِوران، گروه آموزش ترکی و علوم اجتماعی. ایمیل: turkyilmazmustafa@yahoo.com
اورسید: https://orcid.org/0000-0002-5509-2702

VARLIQ وارلیق

Dil, Ədəbiyyat, Mədəniyyət və Cəmiyyət Araşdırmaları Dərgisi
Dil, Edebiyat, Kültür ve Toplum Araştırmaları Dergisi
Journal of Language, Literature, Culture and Social Studies
İkinci Dönem. Sayı: 2026: 43(1), ss. 9-31
Telif Haqqı©Varlıq Dergisi

آلئقوریک بیر حیکایه اولاراق «کیچیک قارا بالیق» اوزرینه دگرلندیرمه‌لر [1]

● پروفسور دوکتور مصطفی تورک‌ییلماز

گیریش

ادبیات هر یئرده‌دیر و اوخوجونون قارشیسینا فرقلی تورلر حالیندا چیخابیلر. قالدی کی، «لیتئراتور» قاورامی ایله ادبیاتا باخیلدیغیندا دا بو چئشیدلی‌لیک و زنگین‌لیک اورتایا چیخاجاقدیر. نئجه کی، دیل حیاتین هر نقطه‌سینده قارشیمیزا چیخماقدایسا، آنا ماتئریالی دیل اولان ادبیات دا توپلومون هر ساحه‌سینده‌دیر. بو باخیش آچیسی ایله ادبیات هم ائتکیله‌ین (تأثیر ائدن) هم ده ائتکیله‌ننديدر. ادبیات توپلوملارین تاریخیندن، کولتوروندن، سوسیولوژیسیندن، پسیکولوژیسیندن ائتکیله‌ندیگی کیمی بو ساحه‌لری ائتکیله‌مکده‌دیر ده. بلکه ده بو ائتکی ایله توفیق فیکرت، رومانلار حاقیندا بئله بیر دگرلندیرمه‌ده بولونور: «رومانلار موضعی و فردی اولسا بئله حیاتا همیشه معنوی تاثیر ائدن میکروبلار کیمی‌دیر.» (کؤچورن: پارلاتیر، ۲۰۰۰، ص. ۱۶۳). تام دا بو ائتکیلری نه‌دنی ایله ادبیات محصوللاری بوتون مطبعه تاریخی بویونجا یاساقلانمیش، توپلادیلمیش؛ ادبیاتچیلار حبسه آتیلمیش و حتی اؤلدورولموشلر. بئله اولسا بئله ادبیات و ادبیاتچی توپلومدان، یاشادیغی دؤنمدن اوزاق دورمامیش و آنلاداجاقلارینی فرقلی شکیللره بوروندورسه ده بیر آنلاتما یولو دایما تاپمیشدیر. یاووز (۱۹۸۷، ص. ۲۳) «صنعتله گرچکلیک آراسینداکی باغینتی، گنل اولاراق ایکی آیری دوزلمده اله آلینیر. بیری، صنعتین ایستر ایچ، ایستر دیش گرچکلیک اولسون، گرچکلیگی بیر باشا یانسیتدیغی‌دیر. بونا یانسیتما قورامی (نظریه‌سی) دئییلیر. ایکینجیسی صنعتله گرچکلیک آراسینداکی باغینتی‌نین بیر باشا و ساده بیر باغینتی اولمادیغی، قارماشیق و دولاییملی بیر

[1] بو مقاله، ایباد سوسیال بیلیملر درگیسی سایی ۸، پاییز ۲۰۲۰-دن آلیناراق دیلیمیزه اویارلانمیشدیر.

باغینتی اولدوغودور. بونا دا دولاییم قورامی دئییلیر...» ایفاده‌لری ایله صنعتین دونیانی آلقیلاما (درک ائتمه) اوچون سئچدیگی ایکی یولو ایفاده ائتمکده‌دیر.

دولاییم قورامی ایما یولویلا گؤرونور یاپی‌نین اؤته‌سینی آنلاتماغی احتیوا ائتمکده‌دیر. عادتا بیر بوزداغی‌نین دنیزین یوزه‌یینده‌کی (سطحینده‌کی) قیسمی دئییل ده گؤرونمه‌ین قیسمی دولایلی اولاراق آنلاتیلماقدادیر. اوخوجو، بوزداغی‌نین دنیزین آلتینداکی قیسمینی نئجه گؤره‌بیلر؟ بوتون اوخوجولارین تاریخسل و توپلومسال اولاراق بلیرلی بیر قونوملاری (مؤقعلری) واردیر و ادبیات اثرلرینی نئجه یوروملایاجاقلاری دا بؤیوک اؤلچوده بو قونوملارینا باغلی اولاجاقدیر (ایگلتون، ۲۰۰۴، ص. ۱۱۱) بورادا متنی دوغرو یا دا یانلیش یوروملامانین اؤلچوتو نه اولاجاقدیر (آیتاچ، ۲۰۰۳)؟ بو سورویا بئله بیر جاواب وئریله‌بیلر: «سونو آچیق اثرلرده سون سؤزو یازار دئییل، اوخوجو سؤیله‌یه‌جکدیر. بو دئمک دئییل کی، اوخوجو تاماماً اؤزگوردور. اثرین بوتونلویونو، اولوشوم (یارانما) سوره‌جینی و قوشوللارینی (شرطلرینی) گؤز آردی ائده‌رک سرگیلنه‌جک یاناشمالار دا باشی‌بوشلوغا گؤتورور.» یوروملاریمیزی اثردن یولا چیخاراق تمللندیرمک بیزی آنجاق توتارلی ائده‌بیلر (اؤزبک، ۲۰۰۵، ص. ۲۹). یازار، متن و متنین یازیلدیغی دؤنم اوچلوسونه بیر بوتون اولاراق حاکیم اولوندوغوندا متینده‌کی بوشلوقلارا دایر دوغرو یوروملار یاپابیلمک داها مومکون اولابیله‌جکدیر.

بو آراشدیرمادا تام دا بو باخیش آچیسی ایله صمد بهرنگی‌نین «کیچیک قارا بالیق» آدلی اثری اینجلنمه‌یه چالیشیلمیشدیر. صمد بهرنگی‌نین «کیچیک قارا بالیق»یندا دؤنم، دؤنمین سیاسی و سوسیال گلیشمه‌لری وار می‌دیر؟ «کیچیک قارا بالیق»دا اگر یازیلدیغی دؤنمدن ایزلر وار ایسه بونلار نه‌لردیر؟ یازار هانسی یوللارلا دؤنمینی آنلاتمیشدیر؟ بو سورولارا جاواب وئره‌بیلمک اوچون بهرنگی‌نین یاشادیغی دؤنمینی بیلمک گرکیر. بو دوشونجه ایله ایگیرمینجی یوز ایلده ایران، پهلوی خاندانلیغی دؤنمی آنلاتیلمیشدیر. عینی زاماندا دؤنمه دامغاسینی ووران ایران خبر آلما اؤرگوتو (ساواک) و ایران خالقلاری پارتیسی (توده) ده آنلاتیلمیشدیر.

۱۹۸۰-۱۹۲۰ آراسی ایران

ایران اولدوقجا زنگین و کؤکلو تاریخه صاحیب بیر اؤلکه‌دیر. بو دؤنمده ایللرجه سورن قاجار خاندانلیغینا سون وئریلمیش و پهلوی خاندانلیغی دؤنمی باشلامیشدیر. قازاق اوردوسو ایچریسینده گؤره‌ولی بیر ضابیط اولان رضا خان ۱۹۲۱-ده اؤلکه یؤنه‌تیمینه ال قویموشدور. رضا خانا بو گوجو قازاندیران بیر نه‌دن، بیرینجی دونیا ساواشی ایسه دیگر نه‌دن ده اینگیلیسلرین رضا خان‌ین آرخاسیندا دورموش اولماسی‌دیر. ذاتاً شاهلیق دؤنمی بویونجا بو دستک، آچیق و یا اؤرتوک شکیلده اورتایا چیخاجاقدیر. اینگیلیسلرین بؤلگه‌یه اولان

ایلگیلری‌نین (ماراقلاری‌نین) ان باشات نه‌دنی نفت، دیگر نه‌دنی ایسه اؤزلری اوچون بیر تهدید اولاراق گؤردوکلری سوویت روسیاسی‌دیر. رضا خان، ۱۹۲۶-دا شاه اولموشدور. بئله‌جه ۱۹۷۹-ا قدر سوره‌جک اولان شاهلیق دؤنمی باشلامیشدیر. بهرنگی تام دا بو دؤنمده دوغموش، اؤیرتمنلیک یاپمیش، خالق حکایه‌لرینی درله‌میش و بو دؤنمده اؤلموشدور.

اؤلکه ۱۹۳۵-جی ایلده رسمی اولاراق آریایی‌لرین اؤلکه‌سی آنلامینا گلن ایران آدینی آلمیشدیر. شاه رضا دؤنمینده ایکینجی دونیا ساواشی اولموشدور. بو دؤنمده رضا، طرفسیز اولدوغونو سؤیله‌سه ده اؤرتوک بیچیمده آلمانلارین طرفینده یئر آلمیشدیر. بؤلگه‌ده‌کی آلمان مهندس و تکنیک پرسونلین اینگیلیسلرین نفتدن الده ائتدیکلری گلیره ال قویماسی ایله ۱۹۴۱-ده باتی ایران، روسیا و اینگیلتره طرفیندن اشغال ائدیلمیشدیر. شاه رضا، اوغلو محمدرضانین یئرینه گئچمه‌سی شرطی ایله یؤنه‌تیمی بوراخمیشدیر. بؤلگه‌ده‌کی نفت گلیرلری بؤیوک اؤلچوده اینگیلتره‌یه گئتمکده ایدی. بو دوروم و خالقین ایچینده بولوندوغو اقتصادی چتینلیکلر سوویت روسیاسی گودوملو توده پارتیسینی گوجلندیرمیشدیر. توده‌نین محمدرضا شاها قارشی سوءقصد گیریشیملری شاها فرصت وئرمیشدیر و شاه آنایاسال یئتکیلرینی گئنیشلتمیشدیر. شاه آنایاسال یئتکیلرینی ده قوللاناراق خالقین اوزرینده‌کی باسقیلارینی آرتیرمیشدیر. باسقیلارلا یاناشی یوخسوللوق ایران مجلیسی‌نین گؤزونو نفته چئویرمه‌سینه نه‌دن اولموشدور. بئله‌جه ایران نفتی ۱۹۵۱-ده میلّی‌لشدیریلمیشدیر. بو حمله ایران‌ین تحریملرله قارشیلاشماسینا نه‌دن اولور. تحریملر، خالقین ایچینده یاشادیغی گوجلوکلر محمدرضا شاه و باش‌باخان مصدق آراسی چاتیشمانی بلیرگینلشدیریر. مصدق نفت گلیرلرینی ایران خالقی اوچون قوللانماق یؤنونده آددیملار آتار.

بو حمله‌لر، انگلیس و آمریکا گیزلی سرویسلرینی حرکته گئچیریر. بو گیزلی سرویسلرین باسقیسی ایله مصدق اقتیداردان ائندیریلیر. یئرینه ژنرال فضل‌الله باش‌باخان یاپیلیر. شاه ایسه سورگوندن دؤنور. ۱۹۶۰-لار «آغ دئوریم» (انقلاب سفید) دؤنمی‌دیر. آغ دئوریم، قانسیز دئوریمدیر. اؤزونده‌کی آماجی‌نین تورپاق رفورمو و توپلومون هر ساحه‌سینده مودرنیزاسیون اولدوغو سؤیله‌نیله‌بیلر. دره‌بگلرین الینده‌کی تورپاقلار، خالقا داغیدیلاجاق و توپلومون هر ساحه‌سینه قادینلار گیره‌بیله‌جکدی. آیریجا دینی آنلامدا دا فرقلی بیر باخیش اورتایا قویولاجاقدی. دولاییسی ایله محمدرضا شاهین خالقدان دستکچی توپلاماق اوچون یاپدیغی بو حمله عینی زاماندا اونون آیاغینا دولاناجاق حمله اولدو. چونکو دره‌بگلر تورپاقلاری‌نین اللریندن آلینماسینا قارشی چیخدیلار و کؤکدنجیلر (رادیکالیستلر) ده توپلومسال یاپیداکی مودرنیزاسیونا تپکی گؤستردیلر. آیریجا شاهین بو مودرنیزه ائتمه سوره‌جینده قوللاندیغی باسقی دا خالقین

بعضی کسیملرینده تپکینی گئتدیکجه آرتیردی. بو آنلامدا شاهین قوللاندیغی آراج (وسیله/ابزار) ساواک‌دیر. سی.آی.ائی و اف.ب.آی‌ین قورولوشوندا دستک اولدوغو ساواک، ان کیچیک بیر مخالف حرکتی تثبیت ائدیب باسقی ایله یوخ ائتمیشدیر. بؤلگه سوویت روسیاسی و آمریکانین چاتیشما ساحه‌سی حالینا گلمیشدیر (آبراهامیان، ۱۹۸۲). بو ایکی سوپر گوج بؤلگه‌نی نفوذ آلانی ایچریسینه داخل ائتمه‌یه چالیشار. اؤته یاندان هر دورومدا ازیلن، بو چاتیشمالاردان مظطرب اولان ایران خالقی‌دیر.

بو دؤنمده ایران گرچکلیگی ایله اؤرتوشمه‌ین باتیلی (غربی) سیاستلر، باتیلاشما و سکولارلاشما چابالاری، اؤلکه‌ده‌کی دینی حرکتلری کؤکدنلشدیرمیشدیر (رادیکالیزه ائتمیشدیر). بو باسقی اورتامیندا بیر یاندان ساواک، بیر یاندان شاهلیق رژیمی، روح‌الله خمینی اؤندرلیگینده‌کی موللالارین بسله‌نیب بؤیومه‌سینه نه‌دن اولموشدور. خمینی‌نین اؤنجولویونده‌کی اولوشوم ۱۹۷۹ ژانویه‌سینده شاه و عایله‌سینی سورگونه گؤندرمیشدیر. ۱۹۷۹ فئوریه‌سینده خمینی، فرانساداکی سورگونلوک یاشامینادان ایرانا دؤنموش و عینی ایل ایران اسلام جمهوریتی رفئراندوم ایله قبول ائدیلمیشدیر.

سازمان اطلاعات و امنیت کشور

ساواک (میلّی گوونلیک و بیلگی اؤرگوتو) آبراهامیانا (۱۹۸۲، ص. ۴۱۹) گؤره سی.آی.ائی و اف. ب.آی و اسرائیل گیزلی سرویسی‌نین یاردیمی ایله ۱۹۵۷-ده قورولان اؤرگوتدور. سازمان اطلاعات و امنیت کشور ایران‌دا ساواش حقوقو اویقولامیشدیر. ساواک اؤزللیکله توده پارتیسی و دیگر مخالف اولوشوملارلا اوغراشمیشدیر. رژیمین علیهینده‌کی هئچ بیر فعالیته ایذین وئرمه‌میشدیر. ۵۳۰۰ چالیشان استیخباراتچیسی، سایسیز آژانی ایله ساواک هر گئچن گون داها دا بؤیوموش، شاهین گؤزو-قولاغی اولموشدور. ساواک اؤلکه‌ده‌کی کؤکدنجی (رادیکالیست) و مارکسیست حرکتلری ان باشیندان اؤنله‌میشدیر. بو جور حرکتلره منسوب اولان چوخ سایسیدا انسانی توتوقلامیش، اونلارا ایشکنجه اویقولامیش و اؤلدورموشدور.

حزب توده ایران

توده (ایران کوتله پارتیسی) ۱۹۴۱-ده رضا شاهین یؤنه‌تیمدن ال چکمه‌سی ایله قورولور. پارتی ۱۹۷۹-دا ایران اسلام جمهوریتی‌نین اعلانی ایله شاهلیق رژیمی‌نین دئوریلمه‌سیندن قیسا بیر سوره سونرا فعالیتلرینی سونلاندیریر. توده، سی.آی.ائی‌ین ۲۰۰۳-ده یاییملادیغی راپورا گؤره خمینی‌نی دستکله‌میش، ۴۰۰ گوندن آرتیق داوام ائدن آمریکا ائلچیلیگی اسیر آلما اولایلارینا دا قاریشمیشدیر. ایران خالقلاری پارتیسی (توده)، مارکسیست بیر گله‌نکدن گلمکده اولوب

اؤزللیکله قوزئیده یاشایان تورکلر و باشقا آزینلیقلار اوزرینده ائتکیلی اولموشدور. ذاتاً توده، نفت ساحه‌لرینده چالیشان ایشچیلرین اعتصابلاری نتیجه‌سینده قاپاتیلان ایران کومونیست پارتیسی‌نین کوللریندن دوغموشدور. بلیرتیلدیگی کیمی توده، ایران‌دا یاشایان آزینلیقلار، آوروپادان دؤنن آیدینلار و اؤیرنجیلر اوزرینده داها ائتکیلی بیر پارتی‌دیر. تبریز (۲۰۱۹، ص. ۸۱۷)-ه گؤره ۱۹۴۶-دا دوزنله‌نن ایران یازارلار کونفره‌سی‌نین قاتیلانلاری بؤیوک اوراندا توده عضوودور. پارتی سیاستینه گؤره، دونیا سؤمورگه‌چیلر و سؤمورولنلر اولاراق ایکی‌یه آیریلیردی. پارتی‌یه باغلی اولان یازارلار پارتی‌نین گؤروشلرینden ائتکیله‌نه‌رک یازدیقلاری شعر و رومانلاردا بو مسئله‌یه اشاره ائتدیلر. توده، سووئتلر بیرلیگی کومونیست پارتی سیاستلرینی منیمسه‌مکده ایدی، ایران نفت گلیرلری‌نین سووئت روسیا ایله پایلاشیلماسی طرفداری ایدی.

توده، باشباخان مصدق‌ین دؤنمینده گلیشمه و گئنیشلنمه آلانی تاپمیشدیر. مصدق‌ین نفت گلیری‌نین ایران خالقی اوچون ایشله‌دیلمه‌سی گیریشیمی اینگیلیس/آمریکا گیزلی سرویسلرینجه سونلاندیریلماسی‌نین آردیندان شاهلیق رژیمی داها بیر گوجلنمیش و یئتکیلری آرتمیشدیر. بئله بیر اورتامدا توده‌نین اوست یؤنه‌تیم یاپیسی دوغو آلمانیا، لایپزیگ‌ده یاشاما آلانی تاپمیشدیر. توده، دوغو آلمانیادا اؤزللیکله رادیو یاییمی ایله پروپاقاندانی سوردورموشدور.

سی.آی.ائی‌ین ۱۸ جولای ۱۹۴۹ تاریخلی راپورونا گؤره توده، ایران‌دا کومونیزم آراجیسی اولاراق نیته‌لندیریلمیشدیر. عینی راپورا گؤره عضولری آراسیندا چوخ سایییدا آیدین و تورک کؤکنلی انسانلار دا واردیر. بهرنگی ده بونلاردان بیری اولابیلر. قالدی کی، بصیری (۲۰۱۸، ص. ۶۹۴)، بهرنگی‌نی سولچو، یازار، فولکلوریست بیر اؤیرتمن اولاراق نیته‌لر.

صمد بهرنگی

بهرنگی، ۱۹۳۹-دا تبریزین چرنداب محله‌سینده دوغولدو. بو بؤلگه گونئی آذربایجانا دنک دوشمکده‌دیر. بهرنگی ۱۹۵۷-ده اینگیلیز دیلی و ادبیاتیندان مأذون اولدو. کؤی اوشاقلارینا اؤله‌نه قدر اؤیرتمنلیک یاپدی.

بهرنگی تورک خالق ناغیللاریندان چوخ ائتکیلنمیشدیر. ایلک کیتابی ۱۹۶۵-ده باسیلمیشدیر. فارسجایا چئویردیگی ناغیللار و اثرلری ایله تبریزده ایلگی اویاندیرمیشدیر. ۱۹۶۸ سپتامبریندا آراز چاییندا بوغولاراق اؤلموشدور. گنل گؤروش اونون ساواک طرفیندن اؤلدورولدویو یؤنونده‌دیر.

یؤنتم

بو آراشدیرما، صمد بهرنگی‌نین یاشادیغی دؤنم و دؤنمین اؤزللیکلری اورتایا قویولماق صورتی ایله و «کیچیک قارا بالیق» اوزرینه آپاریلان آراشدیرمالاردان حرکتله «کیچیک قارا بالیق»دا آلئقوریک عنصورلارین اورتایا قویولماسی آماجی ایله آپاریلمیشدیر. بو آماج دوغرولتوسوندا نیته‌ل (کیفی) آراشدیرما یؤنتملریندن بلگه آنالیزی ایله آراشدیرما یاپیلمیش، وئریلر درلنمیشدیر. آراشدیرمادا بلگه اولاراق «کیچیک قارا بالیق» مرکزه آلینمیشدیر.

تاپینتیلار

بو بؤلومده، بهرنگی‌نین «کیچیک قارا بالیق»یندا تثبیت ائدیلن آلئقوریک عنصورلار حکایه‌ده‌کی قورماجا عنصورلاردان حرکتله اورتایا قویولموشدور.

«کیچیک قارا بالیق»ا ایلیشکین تثبیتلر

حکایه، بالیق ننه‌نین اوشاقلارینا و نوه‌لرینه کیچیک قارا بالیق‌ین ماجراسینا آنلاتماسی ایله باشلار. بالیق ننه‌نین ساییسی ۱۲ مین اولان اوشاق و نوه‌لرینه آنلاتدیغی «کیچیک قارا بالیق» ناغیلینی بالیق ننه (آنلاتیجی) قیش اورتاسیندا، بیر ۲۱ دسامبر گونو، بیر آخشام واختی، بالیقلار یوخویا گئتمه‌دن آنلاتماغا باشلار.

بئله باخیلدیغیندا اوخوجولارین قارشیسینا ناغیل ایچینده ناغیل چیخار. توپلامدا ایکی ناغیل واردیر. بیرینجی ناغیل، قیش اورتاسیندا بیر آخشام واختی، کیچیک قارا بالیق‌ین حکایه‌سی‌نین آنلاتیمی ایله باشلاییب بالیق ننه‌نین (آنلاتیجی) ۱۲ مین بالیغا «آرتیق یوخو واختی گلدی. یاتاقلارا!» دئمه‌سی ایله بیتر. بالیقلار، ناغیلین سونوندا کیچیک قارا بالیق‌ین احوالینی سوروشونجا، بالیق ننه «یارین آخشامی گؤزله‌یین» دئیه‌رک بالیقلاری یوخویا گؤندرر. آنجاق «کیچیک قیرمیزی بیر بالیغی یوخو توتموردو. بوتون گئجه یاتمادان دنیزی دوشوندو.» (ص. ۵۲) ایلک ناغیل، ناغیل آنلاتیمی‌نین ناغیلی، کیچیک قارا بالیق‌ین قیرمیزی بالیغا ایلهام اولماسی ایله سونلانار. بورادا دنیز، کیچیک قارا بالیق‌ین اریشمک ایسته‌دیگی و دیگر بالیقلاری دا خبردار ائتمک ایسته‌دیگی ایدئاللاری تمثیل ائتمکده‌دیر. دنیز، اؤزگورلوکدور، عدالتدیر، ایدئالیزه ائدیلمیش توپلومدور.

ایکینجی ناغیل، قارا بالیغین حکایه‌سی «آی ایشیغی‌نین ائولری‌نین اوستونه وورماسینی» (ص. ۱۰) سئون کیچیک قارا بالیق‌ین اویاندیغیندا «آناجان بورادا داها چوخ قالابیلمه‌رم، من گئتمه‌لی‌یم» (ص. ۱۰) دئمه‌سی ایله باشلار. حالبوکی هر شئی یولوندا ایدی. هر گون عینی شئیلری یاپارلاردی. کیچیک قارا بالیق و آنا بالیق بیرلیکده اوزردیلر. هاردان چیخدی ایندی بو یوللارا دوشمه ایستگی؟

کیچیک قارا بالیق نئجه کی، ناغیل ایچینده ناغیل اولاراق تاسارلاندی، آنلام دونیاسیندا دا ایکی‌لیک واردیر. بیر طرفده قارا بالیق تیمثالی ایله فرد اولما یولجولوغوندا انسان آنلاتیلیرکن، دیگر طرفده ایسه دؤنمین ایران‌ی، شاهلیق رژیمی، ساواک و اؤلکه‌نین دورومو آنلاتیلیر. هر ایکی آنلام طبقه‌سی ده بیر باشا دئییل، آلئقوریلر ائشلیگینده آنلاتیلیر.

آلئقوریلرین آردینا گیزلنمه‌نین نه‌دنی پاموک (۲۰۱۱، ص. ۳۳)-ا گؤره «یاساقلارلا، تابولارلا و اوتوریتر دؤلتلرین باسقیلاری ایله ساواشماق زوروندا قالان باتی دیشی اؤلکه‌لرین میلّی یازارلاری، باتی‌دان ایلهام و اؤزلمله آلدیقلاری رومانین قورقوساللیغی فیکریندن، عینا بیر زامانلار باتی‌دا دا یاپیلدیغی کیمی آچیقجا ایفاده ائده‌بیلمه‌دیکلری گرچکلری دیله گتیره‌بیلمک اوچون یارارلاندیلالار.» شکلینده آچیقلانیر. آلئقوریلر، باتی دیشی ادبیاتچیلاردا بیر سیغیناق اولاراق باش وورولان بیر آراچ شکلینده اوخوجونون قارشیسیندا چیخار.

کیچیک قارا بالیق... دره‌نین اوجونون هارا چیخدیغینی» (ص. ۱۲) گؤرمک ایستر. بو ایستگینه نه‌دن اولاراق دا «بئله آماجسیزجا اوزمکدن بئزدیم، اوساندیم. باشقا یئرلرده نه‌لر اولدوغونو اؤیرنمک ایسته‌ییرم» ایفاده‌لرینی گؤسترییر. ناغیل قهرمانی‌نین بو ایستگی و سورولاری، بو ایستک و جاوابلاری اوغروندا وئردیگی مجادله اونون شخصیت صاحیبی اولماق یولوندا ایره‌لیله‌دیگی‌نین گؤسترگه‌لری‌دیر. علمدار (۲۰۱۷) دا کیچیک قارا بالیق‌ین اوشاقلاردا اؤزرک (اراده صاحیبی) شخصیت گلیشیمینی ساغلایابیله‌جک کیتابلاردان اولدوغونو یازمیشدیر.

«کیچیک قارا بالیق بو دوشونجه‌لری قافاما بیر باشقاسی‌نین سوخدوغونو سانابیلرسن آما... اؤزوم دوشونورم» (ص. ۱۳) دئیه‌رک دؤنمین ایران‌ی حاقیندا ایپ اوجلاری وئرمه‌یه باشلار. آنا بالیق و دیگر یئتیشکین بالیقلار «یاشامین آنلامینی» سورغولایان، چایین دیشیندا دا بیر یاشام اولابیله‌جگینی دوشونن، سیستمی سورغولایان کیچیک قارا بالیق‌ین بیری طرفیندن آلداندیغینی دوشونورلر و اونو آلدادانین حلزون اولدوغونو سؤیله‌ییرلر. حلزونون عراقا، تورکیه‌یه سونرا دا فرانسایا سورگون ائدیلن روح‌الله خمینی اولابیله‌جگی سؤیله‌نیله‌بیلر. بونونلا بیرلیکده

حلزون توده پارتیسی اولاراق دا یوروملانیلابیلر. چونکو شاهلیق رژیمی‌نین تهدید آلقیسی ایچریسینه ان چوخ بو ایکیسی گیرمکده‌دیر.

کیچیک قارا بالیق، یئتیشکین بالیقلارلا دؤیوش ائدیر و نهایتینده یولجولوغونا باشلاییر. بو یولجولوغون ایلک اوغراق نقطه‌سی گؤلدور. بهرنگی‌نین ایچینده دوغولدوغو چرنداب‌ی چای سایارساق تبریزی، تبریزه گئدن یولداکی بؤیوک یئرله‌شیم یئرلرینی ده گؤل، دنیز سایابیله‌ریک. جهانگیری (۲۰۱۳)-یه گؤره کیچیک قارا بالیق‌دا چای، گؤل، دنیز و دنیز جانلیلاری بهرنگی‌نین یاشادیغی دؤنمی، او دؤنمین تهران‌ینی، تبریزینی تمثیل ائتمکده‌دیر.

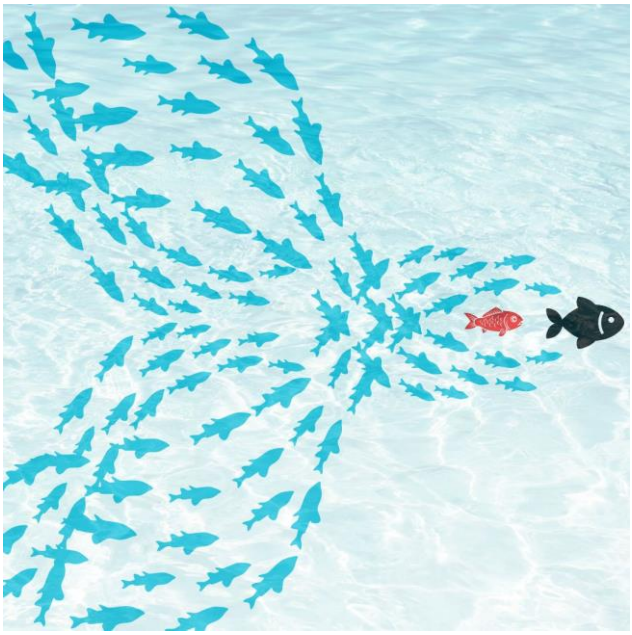

کیچیک قارا بالیق، گؤلده داها اؤنجه هئچ تانیشمادیغی جانلیلارلا تانیشیر: قورباغاجیقلار. تکّبورلو قورباغالار. «صاباحدان آخشاما قدر بورادا گزیب دورور، عایله‌لریمیزدن باشقا هئچ کیمسه‌نی گؤرمه‌ییریک» دئیه‌ن قورباغالار. هئچ بیر کیمسه‌نی گؤرمه‌ین قورباغالار ان یاخشیسی‌نین، گؤزه‌لی‌نین اؤزلری اولدوغونو سانیرلار. قورباغالار، ایچینده بولوندوقلاری بو دوروم ایله او دؤنمین قاپالی دؤوره چالیشان و اؤزلریندن باشقا بیر توپلومدان دا خبردار اولمادیقلاری اوچون اؤزلرینی ان یاخشی سانان سووئتلر توپلولوغو اؤلکه‌لری اولابیلر. «کیچیک قارا بالیق» آنا قورباغا ایله ده تانیشیر. آنا قورباغا، کیچیک قارا بالیغی قووالاییر. «منیم بالالاریمین قافاسینا نه ساچمالیقلار سوخورسان؟ ... نوه‌لریمین بئینینه ساچما ساپان شئیلر دولدورماغی کس، بورادان گئتسن یاخشی اولار»(ص. ۲۵).

کیچیک قارا بالیق سرعتله اورادان اوزاقلاشیر. دره‌نی ایکی‌یه بؤلن بیر قایا پارچاسی‌نین اوزرینده گونشله‌نن بیر کرتنکله واردیر. کرتنکله‌نین آز اؤته‌سینده ایسه آز اؤنجه یاخالادیغی بیر قورباغانی معده‌سینه ائندیرن بیر خرچنگ واردیر. قورباغانی معده‌سینه ائندیرن، کیچیک قارا

بالیغا شیرین گؤرونه‌رک اونو دا معده‌سینه ائندیرمک پئشینده اولان خرچنگی، نازی آلمانیاسینا بنزه‌ده‌بیله‌ریک. بو متافورون بیر نه‌دنی اولاراق نازی‌لرین ایشلتدیگی قامالی خاچین (ساواستیکا) یئنگجه اولان بنزرلیگینی گؤسترەبیله‌جگیمیز کیمی دیگر نه‌دنی ده ایکینجی دونیا ساواشی سیراسیندا آلمانیانین سووئت روسیا گودوموندەکی دوغو آوروپا اؤلکه‌لرینی اشغالینی گؤسترەبیله‌ریک. خرچنگه یئم اولمایان، قورباغالارا حدّینی بیلدیرن کیچیک قارا بالیق‌ی ایسه دؤنمین ایران‌یندا‌کی آذربایجان مختار بؤلگه‌سینه بنزه‌ده‌بیله‌ریک.

کیچیک قارا بالیق، خرچنگه درسینی وئریر. چونکو خرچنگ دونیانین اؤز اووجونون ایچینده اولدوغونا اینانماقدادیر. کیچیک قارا بالیق، خرچنگه «یازیق! سن هله دوزگون یئریمه‌یی بیلمیرسن. دونیانی کیمین الینده توتدوغونو هاردان بیله‌جکسن.» (ص. ۲۷). ذاتاً خرچنگ کیچیک بیر اوغلان اوشاغی‌نین سویا داش آتماسی ایله همن سویا آتلاییب یوخ اولور. اوغلان اوشاغی‌نین ایسه اینگیلتره نفوذوندا دونیایا گلن آمریکا اولدوغونو دوشونه‌بیله‌ریک. چونکو ایکینجی دونیا ساواشیندا آلمانیانی قووالایان آمریکا اولموشدور.

خرچنگین سودا یوخ اولوب گئتمه‌سی‌نین آردیندان کیچیک قارا بالیق کرتنکله ایله تانیشیر. قارا بالیق کرتنکله‌یه «دره‌نین بیتیمینده نه اولدوغونو تاپماق اوچون یوللاردایام. سیز عاغیللی بیر یاراتیغا بنزه‌ییرسینیز...» دئییر. کرتنکله‌نین قایانین اوزرینده وارلیغی، خرچنگه اولان داورانیشی و کیچیک قارا بالیغا اولان ایلگیسی اونون توده پارتیسی اولابیله‌جگینی دوشوندورمکده‌دیر. «من ائودن آیریلیرکن... پلیکانلارین، اره بالیقلاری‌نین، بالیقچیلارین تهلوکه‌سینه قارشی اویاردیلار منی...» (ص. ۳۰). کیچیک قارا بالیق‌ین بو جمله‌سینه قارشی کرتنکله بئله دئییر: «اره بالیقلاری دنیزده یاشار... بالیقچیلار ایسه آز اولار. بونونلا بیرلیکده پلیکانا راستلایابیلرسن. دقت ائت ده بیری‌نین توربالی دیمدیگینه یاخالانما.» (ص. ۳۰). قارا بالیغی بو جمله‌لری ایله اؤیاریر کرتنکله. بو اؤیاری کرتنکله‌نین توده یا دا خمینی قروپو اولما اولاسیلیغینی (احتیمالینی) آرتیریر. آیریجا توربالی دیمدیگه صاحیب پلیکان و بالیقچی ایسه ساواک‌دیر. کرتنکله، قارا بالیغا بیر خنچر ارمغان ائدیر. بیر گون بو قوشلارین دیمدیگی‌نین ایچینه دوشمه‌سی حالیندا قورتولماق اوچون قوللانماسینی سؤیله‌ییر. کیچیک قارا بالیق، خنچر اوچون تشکور ائتدیگینده کرتنکله تشکوره گرک اولمادیغینی اؤزو کیمی جسور بالیقلارا ارمغان ائتمک اوچون داها باشقا بیچاقلارا دا صاحیب اولدوغونو سؤیله‌ییر. کرتنکله‌نین قارا بالیغا و دیگر بالیقلارا اولان ایلگیسی و اونلاری جسارتلندیرمه‌سی ده یئنه اونون رژیم قارشیتی توده و یا خمینی اکیبی اولماسی احتیمالینی آرتیرماقدادیر.

کیچیک قارا بالیق‌ین سوروشدوغو باشقا سورولارا کرتنکله‌نین وئردیگی جاواب دا اونون توده یا دا موللالاردان اولما اولاسیلیغینی گوجلندیریر. قارا بالیق «بورادان گئچن باشقا بالیق گؤردونوز مو؟» دئدیگینده کرتنکله‌نین وئردیگی جاواب قارشیسیندا شاشیریر. «چوخ... بیر آرایا گلیب بیر بالیق سوروسو اولوشدوردولار. بو دا بالیقچیلاری دلییه چئویریر... بیر آرایا توپلانیرلار. بالیقچیلاردان بیری تورونو سویا آتینجا تورو یاخالاییب درینلره سوروکله‌ییرلر...» (ص. ۳۲). «بیر آرایا گلیب بیر بالیق سوروسو اولوشدوردولار» ایفاده‌سی ده توده پارتیسینی اشاره ائتمکده‌دیر. چونکو پارتی‌نین ایران خالقلاری پارتیسی اولدوغونو اؤیرنمکده‌ییک.

آیریجا کرتنکله بو جمله‌سی ایله اوخوجویا بیرلیکدن گوج دوغاجاغینی دا آنلاتماقدادیر. کیچیک قارا بالیق کرتنکله‌نین اوشاقلاری ایله ایلگیلنمه‌یه گئتمه‌سی اوزرینه یولجولوغونا داوام ائدیر. باشقا بالیقلارلا تانیشیر. اونلارا بو یولجولوغا چیخیش گرکچه‌سینی آنلاتیر. کیچیک قارا بالیق آنلاتدیقلاری ایله دیگر بالیقلاری ائتکیله‌ییر. بو دوروم، یولچولوق، بالیقلارلا تانیشما، اونلارلا صحبت و اونلارین ائتکیله‌نمه‌سی اؤرگوتلنمه فعالیتلرینی ده خاطیرلاتماقدادیر. دیگر بالیقلار، قارا بالیق‌ین ماجرالاریندان، یولا چیخیش نه‌دنیندن ائتکیلنسه‌لر ده پلیکانلاردان قورخماقدادیرلار. «چئوره‌ده هیچ بیر پلیکان اولماسا سنینله گلیردیک. آما بیز اونلارین توربالی دیمدیکلریندن قورخوروق» (ص. ۳۶).

کیچیک قارا بالیق، دیگر بالیقلاری گئریده بوراخیب اوزمه‌یه داوام ائدر. کیچیک قارا بالیق چوخ یورولموشدور و دینلنمک اوچون بیر بوجاغا چکیلیر. گئجه اولونجا آی چیخیر اورتایا. کیچیک قارا بالیق، ائوینده ایکن آی ایشیغیندان چوخ خوشلاندیغینی خاطیرلاییر. آیلا صحبت ائتمه‌یه باشلاییرلار. آیین هئچ گئتمه‌مه‌سینی ایسته‌ییر. آی ایسه ایشیغینی گونشدن آلدیغینی و اونو یانسیتدیغینی سؤیله‌ییر. اوسته‌لیک بیر قارا بولود اونون ایشیغینی کسیر. بئله‌جه یئنیدن هر یئر قارالیر. آی و کیچیک قارا بالیق آراسیندا گئچن بو صحبت آیین آذربایجان مختار بؤلگه‌سی اولدوغونو، گونشین ایران اسکی بایراغینداکی گونش اولدوغونو، قارا بولودون ایسه شاهلیق رژیمی اولدوغونو دوشوندورمکده‌دیر.

قارا بولودون آیین ایشیغینا مانع اولدوغو گئجه‌نین صاباحیندا اومود دا واردیر. «ائرته‌سی گون (کیچیک قارا بالیق) اویاندیغیندا یالنیز اولمادیغینی گؤرموش.» (ص. ۴۰). بئله‌جه قارا بالیق‌ین حیکایه‌سیندن و دوشونمه بیچیمیندن باشقا بالیقلارین دا ائتکیلندیگینی آنلاییریق.

آرتیق قارا بالیق، قارا بولودا قارشی یالنیز دئییلدیر. یئنه ده دیگر بالیقلار پلیکانلارین وارلیغیندان اندیشه ائدیرلر. کیچیک قارا بالیق اونلاری جسارتلندیرمک اوچون «دورمادان

دوشونمه‌نین یاراری یوخ. ایره‌لیله‌مک ایسته‌ییرسک حرکته گئچمه‌میز گرکیر» (ص. ۴۰) دئییر. بو کور طالعه باخین کی «حرکته گئچدیکلرینده چئوره‌لری‌نین ساریلدیغینی حیس ائتمیشلر. هر طرف بیردن-بیره قاپ‌قارانلیق اولموش. کیچیک بالیقلار بیر پلیکانین توربا‌سینا دوشدوکلرینی همن آنلامیشلار» (ص. ۴۰-۴۱). بو اولومسوزلوق اوزرینه کیچیک بالیقلار قارا بالیغی سوچلاییرلار. پلیکان قارا بالیغی اؤلدورمه‌لری شرطی ایله کیچیک بالیقلارا اؤزگورلوک سؤزو وئریر. کیچیک بالیقلار بو یالانا اینانیرلار. کیچیک قارا بالیق، کیچیک بالیقلاری اویاندیریر. پلیکانین یالانینی اورتایا چیخارماق اوچون کیچیک بالیقلار، کیچیک قارا بالیغی اؤلدوردوکلری یالانینی سؤیله‌ییرلر. بونون اوزرینه پلیکانین یالانی اورتایا چیخیر. «مکمل ایش گؤردونوز. من ده ایندی سیزی اؤلدوره‌جگم» (ص. ۴۵). پلیکانین بو جمله‌سی ایله کیچیک قارا بالیق، کرتنکله‌نین اؤزونه وئردیگی قمه ایله پلیکانین توربا‌سینی ییرتیر و اورادان قاچیر. آنجاق کیچیک قارا بالیق یولونو ایتیریر. نهایت یولجولوغو دنیزه واریر. یئنی تانیشدیغی دنیز بالیقلاریندان هارادا اولدوغونو اؤیره‌نیر قارا بالیق. بونونلا بیرلیکده دنیز بالیقلاری قارا بالیغی اوُیاریرلار «بالیقچیل قوشونا دقت ائت! الینه دوشرسن قورتولابیلمزسن» (ص. ۴۶).

کیچیک قارا بالیق دنیز یوزئییینه (سطحینه) چیخیر. گونش، یاواشچا کوره‌گینی قیزیشدیریر. او «اؤنملی اولان منیم یاشامیمین یا دا اؤلوموم‌ون باشقالارینی نئجه ائتکیله‌یه‌جگی‌دیر» (ص. ۴۶) دئیه‌رک دوشونجه‌لره دالیر. بو دالقینلیق آنیندا بیر بالیقچیل اونو دیمدیگینه آلیر. کیچیک قارا بالیق، بالیقچیلدان قورتولماق اوچون زهرلی اولدوغو یالانینی سؤیله‌ییر. بو یالانا گؤره بالیقچیل قارا بالیغی یئیرسه زهرلنه‌جکدیر، اوشاقلارینا یئدیریرسه اونلار دا زهرلنه‌جکدیر. بو یالان ائتکیلی ده اولور. بالیقچیل دیمدیگینی آچار- آچماز کیچیک قارا بالیق دنیزه دوشور. آنجاق بالیقچیل یالانی آنلاییر و کیچیک قارا بالیق اؤفکه‌لی (غضبلی) بالیقچیلدان قورتولابیلمز. بالیقچیل بو دفعه اونو یاخالادیغیندا بیر باشا معده‌سینه ائندیریر. کیچیک قارا بالیق، بالیقچیلین معده‌سینده‌کی کیچیک بالیغی قورتارماق و بالیقچیلی اؤلدورمک عظمینده‌دیر. نهایتینده کیچیک بالیغی قورتاریر آما کیچیک قارا بالیق، بالیقچیللا بیرلیکده دنیزین دیبنی بویلار. «او گوندن سونرا کیچیک قارا بالیغی گؤرن اولامیش» جمله‌سی ایله ناغیلین ایچینده‌کی ناغیل تاماملانیر. بیز اوخوجولار، قارا بالیق‌ین اؤلدویونو آنلاریق.

ناغیلین ایچینده‌کی ناغیل بیتسه ده ناغیلین آنلاتیمی و اویاندیردیغی ائتکی‌یه ایلیشکین نئچه جمله داها وئریلیر. بالیق ننه کیچیک قارا بالیق‌ین عاقیبتینی بیلمک ایسته‌ین ۱۲ مین بالیغی، داوامی یارین (صاباح) دئیه‌رک یوخویا گؤندریر. هر ایکی ناغیل دا بیتمیشدیر. آنجاق ۱۱.۹۹۹ بالیغین یاتدیغی، قیرمیزی بیر بالیغین یاتمادیغی آنلاتیلیر. بو قیرمیزی بالیق، کیچیک

قارا بالیق‌ین حیکایه‌سیندن ائتکیله‌نمیشدیر. سحره قدر دنیزی دوشونوب دورور. بئله‌جه سؤزون بویوسو (اعجازی) و ائتکیسی اورتایا چیخیر. بیتمه‌ین، سونلانمایان بیر ناغیللا قارشی-قارشییادیر اوخوجو. کیچیک قارا بالیق‌ین حیکایه‌سی قیرمیزی بیر بالیغا ایلهام اولموشدور.

شکیل ۱: *تمثیل ائدیلنلر شئماسی*

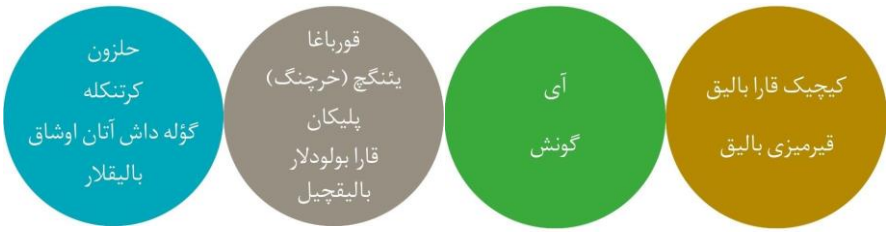

شکیل ۱، ناغیلدا گئچن عنصورلاری ایفاده ائتمکده‌دیر. بو عنصورلار، گؤرونورده‌کی آنلامی دئییل؛ فرقلی آنلاملاری ایله ایشله‌دیلمیش، باشقا شئیلری تمثیل ائتمیشلر. حلزون، کرتنکله، گؤله داش آتان اوشاق، بالیقلار، آی و گونش ناغیلدا یاخشی بیر بیچیمده اوخوجویا سونولموش و کیچیک قارا بالیغا یاردیمجی اولموشلار. قورباغا، خرچنگ، پلیکان، قارا بولودلار و بالیقچیل اولومسوز بیر بیچیمده سونولموشلار. کیچیک قارا بالیق و ناغیلیندا سونوندا حیکایه‌دن ائتکیله‌نن قیرمیزی بالیق ایدئاللاشدیریلان قهرمانلاردیر. بو شکیلده آی و گونش آیری بیر دایره ایچینه یئرلشدیریلمیشلر. چونکو آی و گونش جانلیلاری دئییل، یؤنه‌تیملری تمثیل ائتمکده‌دیر.

سونوچ و تارتیشما

دیل و دیلین انسترومانلاری (آلتلری) آنلاشمانی ساغلایان اؤنملی آراجلاردیر. انسانلار دویغولارینی، دردلرینی، خیاللارینی، اؤزلرینی آنلاتماق اوچون رسیم چکرلر، یازی یازارلار، دانیشارلار، بدن دیلینی ایشله‌درلر، دووارلاری بویارلار، باغیرارلار، حیکایه یازارلار، ایمیل آتارلار، سوسیال مدیادان استیفاده ائدرلر... داها بونون کیمی بیر سورو یولا باش ووررلار. هانسی یولو ایشله‌دیرسه ایشلتسین انسان، آنلاشیلماق ایستر و بو یوللارین بعضیسینده ایله‌تیسینی (مساژینی) بیر باشا گؤندریرکن بعضیسینده دولایلی بیر بیچیمده گؤندرر.

آنا و آتاسی ایله ایلتیشیم (ارتباط) سورونو یاشامایان بیر اوشاق گونلوک حیاتدا قارشیلاشدیغی بیر پروبلمی اونلارا دوغرودان آنلاتماق یولونو ترجیح ائدرکن، ائوده‌کی باسقیجی اورتام نه‌دنی ایله اؤزونو آنلاتابیلمه‌ین اوشاقلارین اوخوللاردا (مکتبلرده) شدّت گؤسترمک صورتی ایله اؤزلرینی آنلاتماغا چالیشدیقلاری گؤروله‌بیلمکده‌دیر یا دا اوخول دووارلارینی

بویاماق، سیرالارین اوزرینی قارالاماق صورتی ایله دولایلی بیچیمده اؤزلرینی آنلاتماق یولونو سئچر بو جور اوشاقلار. داها اؤزگورلوکچو اورتاملاردا انسانلار اؤزلرینی دوغرودان آنلاتماق یولونا باش ووراركن قاپالی، توتالیتر توپلوملاردا ایسه انسانلار آنلاتماق ایسته‌دیکلرینی دولایلی یوللاردان آنلاتارلار.

قاپالی بیر توپلومدا یاشاماسالار دا کیمی زامان صنعتچیلر، ایله‌تیلرینی دولایلی یوللاردان گؤندرمه‌یی ترجیح ائده‌بیلرلر. بورادا صنعتچیلرین قایغیسی باسقیدان قاچینما دئییل؛ صنعتلرینی گؤسترمه‌دیر. اورول‌ین ۱۹۸۴-و، ریچارد باخین «مارتی»سی، عزیز نسین‌ین «آنیتی دیکیلن سینک»ی، سنت اگزوپری‌نین «کیچیک پرنس»ی... رسیمده، ادبیاتدا، سینمادا، هیکلده و دیگر صنعت قوللارینا بو دولایلی آنلاتیملا قارشیلاشیلیر. صنعتچی ایما ائتمه؛ اوخوجوسونو، ایزله‌ییجیسینی، دینله‌ییجیسینی دوشوندورمه و ائتکین (فعال) دوروما گتیرمه‌یی ایسته‌مکده‌دیر. بو جور متنلرده سون سؤز اوخوجولار طرفیندن سؤیله‌نیلر. اوخوجو متنی آنلاملاندیرار.

اؤته یاندان صمد بهرنگی‌نین «کیچیک قارا بالیق»یندا یازارین آلئقوری‌یه باش وورماسی‌نین اساس نه‌دنی ساواک‌ین شدّتیندن قاچابیلمه قایغیسی‌دیر. آنجاق یازار ایچینده بؤیودویو توپلومونا دا بیر شئیلر بورجلو اولدوغونون فرقینده‌دیر. توپلومونو سئومکده‌دیر. بو سوروملولوق بیلینجی ایله توپلومون ایچینده بولوندوغو چتینلیکلردن اوزاق دورابیلمز و قورماجانین اؤزونه تانیدیغی او گئنیش آلانی ایشله‌در. یوزلرجه ایلدیر خالقی‌نین یاپدیغی کیمی... پادشاهین، کرالین، بگین، خانین غضبیندن، وئرگی یوکوندن بئزن خالقین کچل‌اوغلان (کل‌اوغلان) یاراتیسی کیمی، بهرنگی ده کیچیک قارا بالیق-ا توتونموشدور، اونو ایله‌تیلرینی گؤندرمک یولوندا بیر آراچ اولاراق قوللانمیشدیر.

حیکایه‌ده‌کی مکانین گرچک مکانی ایما ائتدیگی آنلاشیلماقدادیر. دره‌نین، چایین، ایرماغین هارایا گئتدیگینی، اوجونو، بوجاغینی بیر گون بئله ماراق ائتمه‌دن اورادا یاشایان مینلرجه بالیق، گؤرمه‌دن-دویمادان، سورغولامادان یاشایان انسانلاری تمثیل ائتمکده‌دیر. شاهلیق دؤنمی تبریزینی، تهران‌ینی تمثیل ائتمکده‌دیر. گؤکداغ و هیئت (۲۰۰۴)-ه گؤره بوگونکو ایران‌دا یاشایان تورکلر، پهلوی خاندانلیغی ایران یؤنتیمینی الینه آلانا قدر کیمی زامان حاکیم و اؤزگور یاشادیلار. آنجاق پهلوی خاندانلیغی ایله بیرلیکده اؤز دیللرینده دئییل، یازیب-چیزمه‌لری و دانیشمالاری یاساق حالا گلدی. ایشته بو جور یاساقلاری آشابیلمه‌نین یولو آنجاق صنعته توتونماقدان گئچمکده‌دیر. قالدی کی، بهرنگی ده بونو یاپانلاردان‌دیر.

بوگون ایران‌ین قوزئییئنده بولونان و گونئی آذربایجان اولاراق آدلاندیریلان بؤلگه‌نین مرکزی تبریزدیر. بهرنگی ده تبریزین بیر محله‌سینده دوغولموش و قیسا عؤمرونده تورک اوشاقلارینا خیدمت ائتمیشدیر. آنجاق کیتابلارینی اؤز دیلینده یاییملایابیلمه‌میشدیر. کودال گؤزوتوک (۲۰۰۸) ده بهرنگی‌نین حیکایه و ناغیللاری اوزرینه چالیشانلاردیر. آراشدیرماجی‌یا گؤره بهرنگی‌نین حیکایه و ناغیللاریندا شاهلیق رژیمینه قارشی چیخان بیر اوسلوب و آلئقوری واردیر. آراشدیرماجی‌یا گؤره کیچیک قارا بالیق‌دا حاکیم اولان ایزلک «اؤته-نی آرامادیر.» اؤته‌نی آراما دوشونجه‌سی، یئرلشیک اولانی سورغولاما، گله‌نگین آرخاسینداکی یا دا دیشیندا‌کینی ماراق و یا ایچینده یاشانان قوشوللاردان (شرطلردن) داها یاخشیسینی اومود ائتمه دویغوسونون سونوجودور (ص. ۳۹). بهرنگی، توپلومجو-گرچکچی بیر یازاردیر. ایدئالیستدیر. اثرلرینده اؤلکه سورونلارینی، مملکت گرچکلرینی الشدیرل (تنقیدی) بیر یاخلاشیملا ایشله‌میشدیر. ادبیاتی، توپلومو بیچیملندیرمک اوچون بیر آراچ اولاراق گؤرور. اؤلکه‌سی ایله ایلگیلی چئشیدلی سیاسی و سوسیال سورونلاری توپلومجو بیر آنلاییش ایله و کؤکدنجی چؤزوملر اورتایا آتاراق ایرده‌له‌ین بهرنگی، الشدیرل توتومو اوزوندن شاه یؤنه‌تیمی ایله چاتیشمیش، یازدیقلارینا سانسور قویوموش و حتّی ایران گیزلی پولیس اؤرگوتونجه ایزلنمیشدیر (آنا بریتانیکا، ۱۹۹۴، ص. ۶۲).

ارتانا (۲۰۱۱) گؤره «بهرنگی‌نین اثرلری‌نین بوتون قهرمانلاری، موجود دورومو اولومسوزلایاراق یورورلوکده‌کی حیاتدان فرقلی بیر حیات آراییشینا یؤنه‌لیرلر. ... کیچیک قارا بالیق حکایه‌سی ایله یازار دئوریمجی خالقی بیر بالیغین دنیزلره آچیلماق ایسته‌مه‌سی ایله دیله گتیرمیشدیر. جسارتین اؤنمینه وورغو یاپان بهرنگی، یئنی‌لیگه آچیق اولونماسی گرکدیگی مساژینی، بالیغین هر زامان عینی شئیلری یاپماقدان سیخیلیب بوتون تهلوکه‌لری گؤزه آلاراق دنیزه چاتما چاباسی ایله گؤسترمیشدیر. حتّی بو کیتاب، بهرنگی‌نین اؤلوم نه‌دنی اولاراق بئله دوشونولمکده‌دیر.» (ص. ۱۶۹). دنیز، گؤزللیکلرین، اؤزگورلویون اولدوغو بیر توپلومو سیمگه‌لر. بو ایدئال توپلوم اوغروندا حیاتینی ایتیرن قارا بالیق، قیرمیزی بالیغین دا «دنیز» خیالی قورماسینا وسیله اولور. دولاییسی ایله قارا بالیق‌ین هم حیاتی هم ده اؤلومو آنلاملی حالا گلمیشدیر.

بهرنگی کیچیک قارا بالیق‌دا باشقا آلئقوری‌لره ده باش وورموشدور. سوروشمایان، سورغولامایان اون مینلرجه بالیق ییغینیندان قاچار کیچیک قارا بالیق. او ذاتاً فرقلی‌دیر. سورار و سورغولار. آی ایشیغی‌نین حئیرانی‌دیر. هر کس اویورکن او آی ایشیغینی ایزلر. چونکو آی ایشیغی دا «دنیز» کیمی بیر هدفدیر. آی ایشیغی گله‌جک گؤزل گونلردیر. نهایتینده قارا بالیق قووالانمیشدیر اون مینلرین آراسیندان. ذاتاً قووالانماسایدی دا اؤزو دوشه‌جکدی یوللارا. یوللاردا

تاپماغا چالیشاجاقدی سورولاری‌نین جاوابینی. قارا بالیق‌ین دوُیوش و سئزیشی‌نین نه‌دنی اولاراق حلزون اشاره ائدیلیر و بو حلزون قووولموشدور اؤنجه‌دن. بو آلئقوری‌نین روح‌الله خمینی‌نی اشاره ائتدیگی دوشونولمکده‌دیر. چونکو خمینی، شاه دؤنمینده سورگون ائدیلمیشدیر. اؤنجه عراق، تورکیه و سونرا فرانسا. اؤته یاندان آراشدیرمالاردا کیچیک قارا بالیق‌ین آلئقوریک بیر اثر اولدوغو ایفاده ائدیلسه ده حیکایه‌ده گئچن حلزون ایمگه‌سی اوزرینده دورولمامیشدیر. جهانگیری (۲۰۱۳)، بهرنگی‌نین کیچیک قارا بالیق‌دا گؤرونن یوزئیین (سطحین) آلتیندا آنلامی گیزله‌دیگینی، ایله‌تینی اؤرتوک اولاراق گؤندردیگینی ایفاده ائتمیشدیر. باشقا بیر دئییشله کیچیک قارا بالیق آلئقوریک بیر اثردیر. پهلوی خاندانلیغی‌نین یؤنه‌تیمینده‌کی اؤلکه‌ده هر گئچن گون باسقیجی آنلاییش آرتماقدادیر. بولودلار، بونو تمثیل ائتمکده‌دیر. آی و دنیز ایسه اؤزگورلویو تمثیل ائتمکده‌دیر. اؤته یاندان جهانگیری (۲۰۱۳)، «حلزون ایمگه‌سیندن بحث ائتمه‌میشدیر.

کیچیک قارا بالیق‌دا قورباغالار، ایچه قاپانیق بیچیمده یاشایان سووئت روسیا دؤنمینده‌کی کومونیست دوغو آوروپا اؤلکه‌لرینی تمثیل ائتمکده‌دیر. خرچنگ، دوغو آوروپا اؤلکه‌لرینی بیر-بیر آلان نازی آلمانیاسینی؛ کرتنکله، توده یا دا موللالاری؛ پلیکان، بالیقچیل و قیلیچ بالیغی ایسه یئرلشیم بیریمی بؤیوکلویونه گؤره هییئرارشیک (سلسله مراتبله) چالیشان ساواک‌ی تمثیل ائتمکده‌دیرلر. بونونلا بیرلیکده آی و آی ایشیغی اؤزرک بیر آذربایجان‌ی اشاره ائدرکن گونش، ایران‌ین اسکی بایراغینداکی گونشی اشاره ائتمکده‌دیر. بونونلا بیرلیکده آی ایشیغینی انگلله‌ین بولودلار ایسه شاهلیق دؤنمی قارانلیغینی اشاره ائتمکده‌دیر.

بو تمثیللر قونوسوندا فرقلی دوشونجه‌لر سؤز قونوسودور. شاعیر گولتن آقین‌ین دا ۱۹۷۶-دا «تورک دیلی» درگیسینده صمد بهرنگی و ناغیللاری اوزرینه بیر تانیتمالیق یازدیغی گؤرولمکده‌دیر. شاعیرین کیچیک قارا بالیق اوزرینه تثبیتلری بو شکیلده‌دیر: «آناچ، قولاغی و گؤزو آچیق بیر کرتنکله 'بالیقلار بیرلشیب کنتلنمیشلر، بالیقچیلارین آتدیقلاری تورلاری دنیزین تا دیبلرینه قدر چکیب گؤتورورلرمیش' ایفاده‌سینی ایشله‌دیر. آتش، ییلدیریم و چتین‌قایا (۲۰۱۹) کیچیک قارا بالیغا هر نه قدر فرقلی پنجره‌لردن باخمیشلارسا دا بهرنگی‌نین آلئقوریلرینی یاخالایابیلمه‌میشلر. 'قورباغالار: یاشادیقلاری گؤلجوکدن باشقا هیچ بیر یئر گؤرمه‌میش آنجاق اؤزلرینی دونیانین ان گؤزل عیرقی (نژادی) اولدوغونو دوشونن، اؤزونو بگنمیش آما بیر او قدر ده جاهیل کاراکترلردیر... حلزون/آرخاداش: دوشوندویو و سورغولادیغی اوچون دیشلانان، یوخ ائدیلن کاراکتردیر... پلیکان: حیله‌سی ایله کیچیک بالیقلاری قاندیران و دیگر کاراکترلر (توپلوم) طرفیندن شرینمدن/پیسلیگیندن قورخولان کاراکتردیر.» (ص. ۱۰۳۷)

دئیه‌رک بلیرتیلن حیوانلار ایله انسانلارا عاید کیمی راحاتسیز ائدیجی خاصیتلرین وورغولاندیغینی ادعا ائتمیشلر.

تبریز (۲۰۱۹)-ه گؤره میلّیتچی‌لیگین یاییلماسیندا یاردیمجی اولان رومانلار، اؤزللیکله ده گئچ پهلوی دؤنمینده توپلومدا بیر باتی قارشیتی اگیلیمینی (تمایولونو) گلیشدیرمگی باشارمیشلاردیر. سول حرکتی دستکله‌ین یازار و شاعیرلر، ۱۹۶۰-جی ایللرین سونوندا سولون پارتیزان حرکتلرینه دستک وئرمیشلر و «خالقین یولوندا» اؤلنلرین بؤیوکلویونه مدیحه‌لر دوزموشلردیر. صمد بهرنگی‌نین کیچیک قارا بالیق حیکایه‌سی ایسه، فرقلی قروپلار آراسیندا یایقین شکیلده اوخونان بیر حیکایه اولموشدور. بو دؤنمده یازیلان رومانلارین آنا تئماسی دگیشیم اولموشدور. آیریجا رومانلارین ساییسی دا گئدرک آرتیش گؤسترمیش؛ آنجاق یایقینلاشماسی قارشیسیندا، سیاسی پولیس آدلی بیر قوروم اولوشدورولاراق چئشیدلی سانسور اویقولامالارینا امضا آتیلمیشدیر. ایگیرمینجی یوز ایلده ایران‌دا ایکی بؤیوک دئوریم گؤرولموشدور. بلکه ده ایران، باشقا اولوسلار کیمی بو ایکی دئوریم آراسیندا سیخیشیب قالمیشدیر. بو دئوریملردن بیرینجیسی ۱۹۰۹-۱۹۰۵ آراسیندا گرچکلشن آنایاسال دئویریمدیر (مشروطه). دیگری ایسه ۱۹۷۹-دا موللالارین یؤنه تیمی اللرینه آلدیقلاری اسلام دئوریمی‌دیر. بیرینجی دئوریمده مودرن آوروپا اؤلکه‌لری کیمی اولما، باتیلی اولما قایغیسی ایله سکولار بیر آنایاسا اولوشدورولموشدور. سوسیالیزم، لیبرالیزم و میلّیتچیلیک کیمی باتیجیل ایدئولوژیلر منیمسه‌نیلمیشدیر. اسلام دئوریمینده ایسه بیرینجی دئوریم شیطانلاشدیریلمیشدیر. شرعی محکمه‌لر قورولموش و موللالار یؤنه‌تیمه حاکیم اولموشدور. دوغو-باتی چاتیشماسی‌نین باشقا بیر شکلی ایراندا تظاهر ائتمیشدیر (ابراهامیان، ۱۹۸۳).

آیریجا کیچیک قارا بالیق‌ین بیر اگیتیم-اؤیره‌تیم ماتریالی اولاراق ایشلنه‌بیله‌چگینی اورتایا قویان آراشدیرمالار دا واردیر. چولاق ار (۲۰۰۹)، اوشاقلارا شخصیت قازاندیرمادا، اونلارین فرد اولمالارینداو توپلومساللاشمالارینداکیچیک قارا بالیق‌ین ایشله‌دیله‌بیله‌جگینی ایفاده ائتمیشدیر. آقچای (۲۰۱۵) دا کیچیک قارا بالیق‌ین آراشدیرماجیلیق، آلچاق‌گؤنوللولوک، جسارت، تشکور ائتمک، ایذین ایسته‌مک، قرارلی اولماق، بیرلیک و برابرلیک، یاردیم ائتمه، فداکارلیق دگرلرینی ایشله‌دیگینی اورتایا قویموشدور. بونونلا بیرلیکده آقچای و باشا (۲۰۱۵)گؤره کیچیک قارا بالیق کیبیرلی اولاماق، تشکور ائتمک، قورخوسوز اولماق، قرارلی اولماق، زوردا قالانا یاردیم ائتمک، فداکار اولماق، ایذین ایسته‌مک، آراشدیرماجی شخصیته صاحیب اولماق و بیرلیک-برابرلیگی ساغلاماق دگرلرینی دولایلی اولاراق ایشله‌میشدیر. بلت بویاجی، گونر و باباداغ (۲۰۱۷) دگرلر اگیتیمینده کیچیک قارا بالیق‌ی اینجله‌میشلر. آراشدیرما

سونوجوندا کیچیک قارا بالیق کیتابی‌نین چؤزوملنمه‌سی ایله اورتایا چیخان تئمالارین؛ گوج، باشاری، ذؤقچولوک، اویاریلیم (انگیزش)، گوونلیک، اؤزیؤنه‌لیم (خودفرمانی)، ائورنسلچیلیک (جهان‌شموللوق)، یاخشیلیق‌سئورلیک، اویما و گله‌نکسلچی‌لیک اولدوغو و بو تئمالاردا ان چوخ وورغولانان دگرلرین ماراق دویابیلمک (اؤزیؤنه‌لیم)، اؤز آماجلارینی سئچه‌بیلمک (اؤزیؤنه‌لیم)، اؤزگور اولماق (اؤزیؤنه‌لیم)، آچیق سؤزلولوک (اؤزیؤنه‌لیم)، جسور اولماق (اویاریلیم)، آنلاملی بیر حیات (یاخشیلیق‌سئورلیک) و نزاکت (اویما) اولدوغو بولونموشدور. کالب و کالب (۲۰۱۹)، کیچیک قارا بالیق‌ین سوسیال بیلگیلر اؤیره‌تیم پروقرامیندان حرکتله سوسیال بیلگیلر درسینده قوللانیلابیلمه دورومونو اینجله‌میشلر. آراشدیرماجیلارا گؤره کیچیک قارا بالیق دایانیشما، ائستتیک، اؤزگورلوک، دویارلیلیق، بیلیمسل‌لیک و سئوگی دگرلری‌نین انتیقالیندا ایشله‌دیله‌بیلیر. بونونلا یاناشی بو ناغیل، سوسیال بیلگیلر درسینده اشاره ائدیلن آراشدیرما، چئوره اوخور-یازارلیغی، الشدیرل دوشونمه، ائمپاتی، گیریشیمچی‌لیک، گؤزلم، ایله‌تیشیم، ایش بیرلیگی، قالیب یارقی (کلیشه) و اؤن‌یارقی‌نی فرق ائتمه، قانیت (دلیل) قوللانما، قرار وئرمه، مکانی آلقیلاما، پروبلم چؤزمه و یئنیلیکچی دوشونمه بجریلری‌نین ائدیندیریلمه‌سینده ده ایشه قوشولابیلر. اؤیرنجی کیتابی اوخویاراق فردی ایلگی، احتیاج و یئتکنلرینی تانییر؛ اؤزونو فرقلی اؤزللیکلره صاحیب دیگر فردلرین یئرینه قویار؛ دیگر فردلرین فرقلی اؤزللیکلرینی سایقی ایله قارشیلار؛ یاشادیغی چئوره‌ده‌کی دوغال و بشری عنصورلاری آییرد ائدر. سارپ‌قایا (۲۰۱۹) بهرنگی‌نین اثرلرینده اوشاق قونوسونو چالیشمیش و آراشدیرماجی‌یا گؤره «بهرنگی‌نین اثرلرینده اوشاق تئماسی تمل یاپیدیر. اثرلرینی اوشاقلار اوچون اولوشدورموشدور و اؤزللیکله توپلومسال صینیفلار باغلامیندا یوخسول کسیمده‌کی اوشاقلار اوچون چؤزوم یوللاری اورتمه‌یه چالیشمیشدیر. بونو یاپارکن ده سؤزلو کولتورده‌کی ناغیل تورونون تمل ایشله‌و یاپیسینی ایشلتمیشدیر. اثرلرینی دیداکتیک دئییل، ائستتیک و سمبولیک اؤرونتولرله اولوشدورموشدور. تمل ایزلگی، فقیر اوشاقلارین یاشاملاری اولموشدور.» بهرنگی‌نین اوشاقلاری سوران، سورغولایان و یاراتیجی اوشاقلاری‌دیر. او حالدا کیچیک قارا بالیق‌ین آراشدیرماجیلارین تثبیتلری دوغرولتوسوندا اؤیرنجیلره اوخودولماسی، کیچیک قارا بالیق اوزرینه یارادیجی اوخوما ائتکینلیکلری‌نین یاپیلماسی دا اؤنری اولاراق سونولابیلر. آنجاق کیچیک قارا بالیق‌ین آلئقوریلر آراجیلیغی ایله ایگیرمینجی یوز ایل ایران‌ینی آنلاتدیغی دا اونودولمامالی‌دیر.

Qaynaqlar

Abrahamian, E. (1983). *Iran between two revolutions*. Princeton University Press.

Akçay, S. (2015). *Samed Behrengi'nin hikâyelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi.

Akçay, S., & Baş, B. (2015). Samed Behrengi'nin hikâyelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 3*(3), 77–90.

Akın, G. (1976). Behrengi ve masalları. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, 34*(298), 291–293.

Alamdar, S. G. (2017). Samed Behrengi'nin *Küçük Kara Balık* adlı kitabının özerk benlikli çocuk ve genç yetiştirme sürecindeki önemi. *International Journal of Language Academy, 5*(4), 189–204.

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi. (1994). Hürriyet Yayınları.

Ateş, S., Yıldırım, K., & Çetinkaya, F. Ç. (2019). Çocuk kitaplarını çözümlemeye yönelik bir uygulama: Samed Behrengi ve *Küçük Kara Balık* örneği. *Turkish Studies: Language and Literature, 14*(3), 1023–1049.

Bassiri, K. (2018). Whatever happened to *The Little Black Fish*? *Iranian Studies, 51*(5), 693–716.

Behrengi, S. (2011). *Küçük Kara Balık* (İ. Özdemir, Çev.; 26. bs.). Can Yayınları.

Belet Boyacı, Ş. D., Güner, M., & Babadağ, G. (2017). "Dünyada başka şekilde yaşamak da mümkün mü?": Değer eğitiminde *Küçük Kara Balık* örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 5*(3), 172–194.

Calp, Ş., & Calp, M. (2019). *Küçük Kara Balık* ve *Küçük Prens* kitaplarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki temel beceriler, değerler ve dördüncü sınıf kazanımları açısından incelenmesi. *SETSCI Proceedings*. Ankara.

Central Intelligence Agency. (1949). *The Tudeh Party: Vehicle of communism in Iran.*

Central Intelligence Agency. (2003, October 29). *Iran: The Tudeh since revolution: An intelligence assessment.*

Çolaker, Ö. (2009). *Samed Behrengi'nin Küçük Kara Balık, Richard Bach'ın Martı Jonathan Livingston ve Cahit Zarifoğlu'nun Motorlu Kuş adlı öykülerindeki ana karakterlerin kişilik gelişimi, bireyselleşme ve*

toplumsallaşma açısından karşılaştırılması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

Ertan, G. G. (2011). Samed-i Behrengî'nin hikâyeciliği ve İran çocuk edebiyatındaki yeri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26), 163–171.

Gökdağ, M., & Heyet, M. R. (2004). İran Türklerinde Kimlik Meselesi. *Bilig*, (30), 51–84.

Jahangiri, A. (2013). Political and social features of the allegorical short story *Little Black Fish* written by Iranian writer Samad Behrangi. *Elixir Literature*, *54A*, 12741–12744.

Kodal Gözütok, T. (2008). Güney Azerbaycanlı yazar Samed Behrengi'nin hikâye ve masal dünyası. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, *5*(2), 31–51.

Mohamed Tabriz, A. (2019). İran romanının şekillenmesinde siyasi ve sosyal düzenin rolü (Kaçar ve Pehlevi dönemi). *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20*(37), 803–834.

Pamuk, O. (2011). *Saf ve düşünceli romancı*. İletişim Yayınları.

Parlatır, İ. (2000). *Tevfik Fikret: Dil ve edebiyat yazıları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Sarpkaya, S. (2019). Samed Behrengi'nin eserlerinde çocuk. *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, *4*(7), 62–73.

Yavuz, H. (1987). *Yazın üzerine*. Bağlam Yayınları.

Mustafa TÜRKYILMAZ https://orcid.org/0000-0002-5509-2702

Prof.Dr.; Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü.

Yazı Bilgisi:

Alındığı Tarih: 21 Ocak 2026

Yayına Kabul edildiği tarih: 2 Şubat 2026

E-yayın tarihi: 30 Mart 2026

Çıktı sayfa sayısı: 23

Kaynak sayısı: 23